

EDMAN, GAMBORG, ANDERS

Skrå-inrättningars skadelighet, bewist
utur theoretiske och
erfarenhets-grunder af And. Gamborg.
Öfwersatt från danskan

1795

EOD - Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 12 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400- till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
 - Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
 - *Sök:** Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
 - *Klipp & klistra:** Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).
- *Ej tillgängligt i varje e-bok.

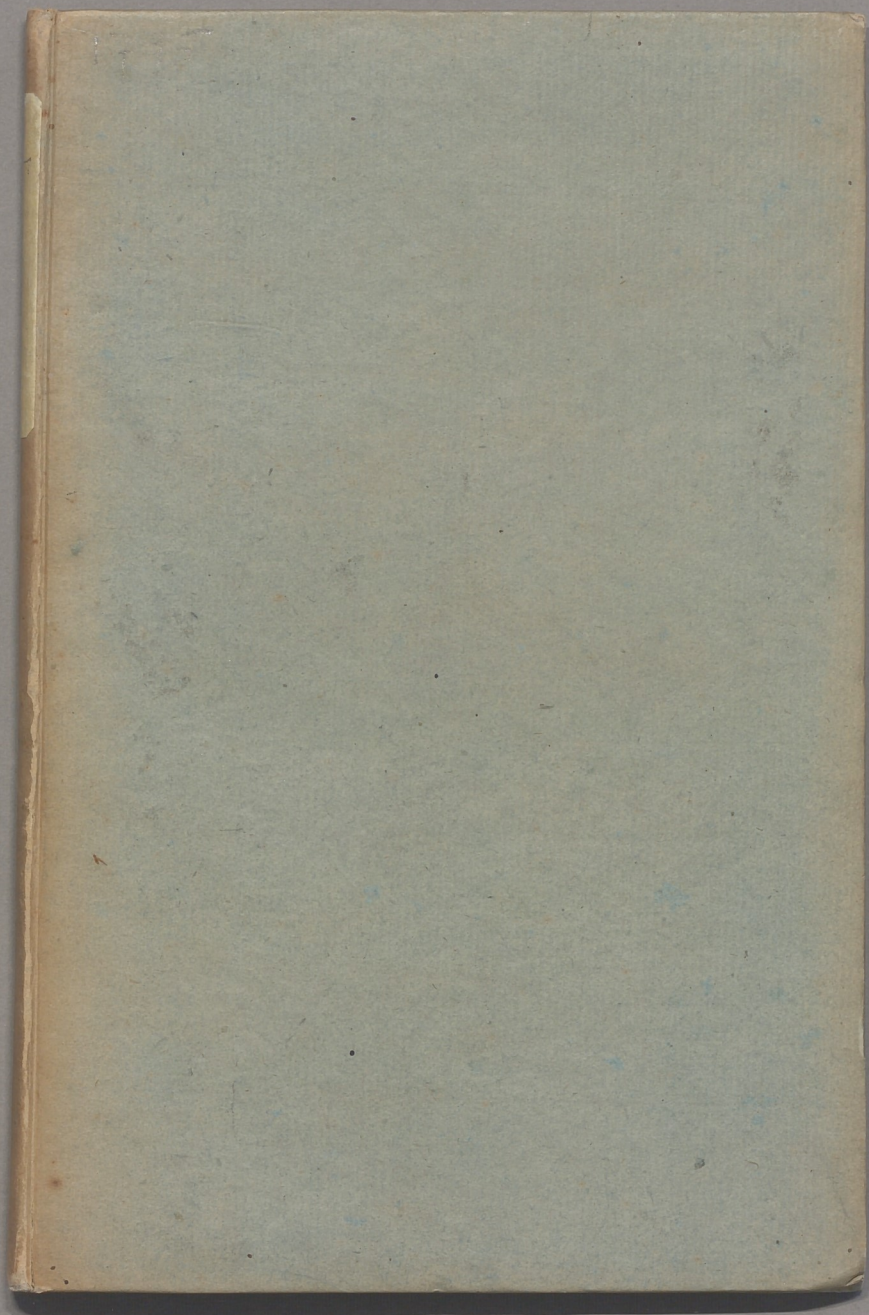
Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkor för användning: <https://books2ebooks.eu/csp/sv/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 40 bibliotek från 12 europeiska länder denna service. Sök böcker tillgängliga för den här tjänsten: <https://search.books2ebooks.eu>
Mer information finns tillgängliga via <https://books2ebooks.eu> boken.

Poist. kon.
nr.
Melviken
(12)

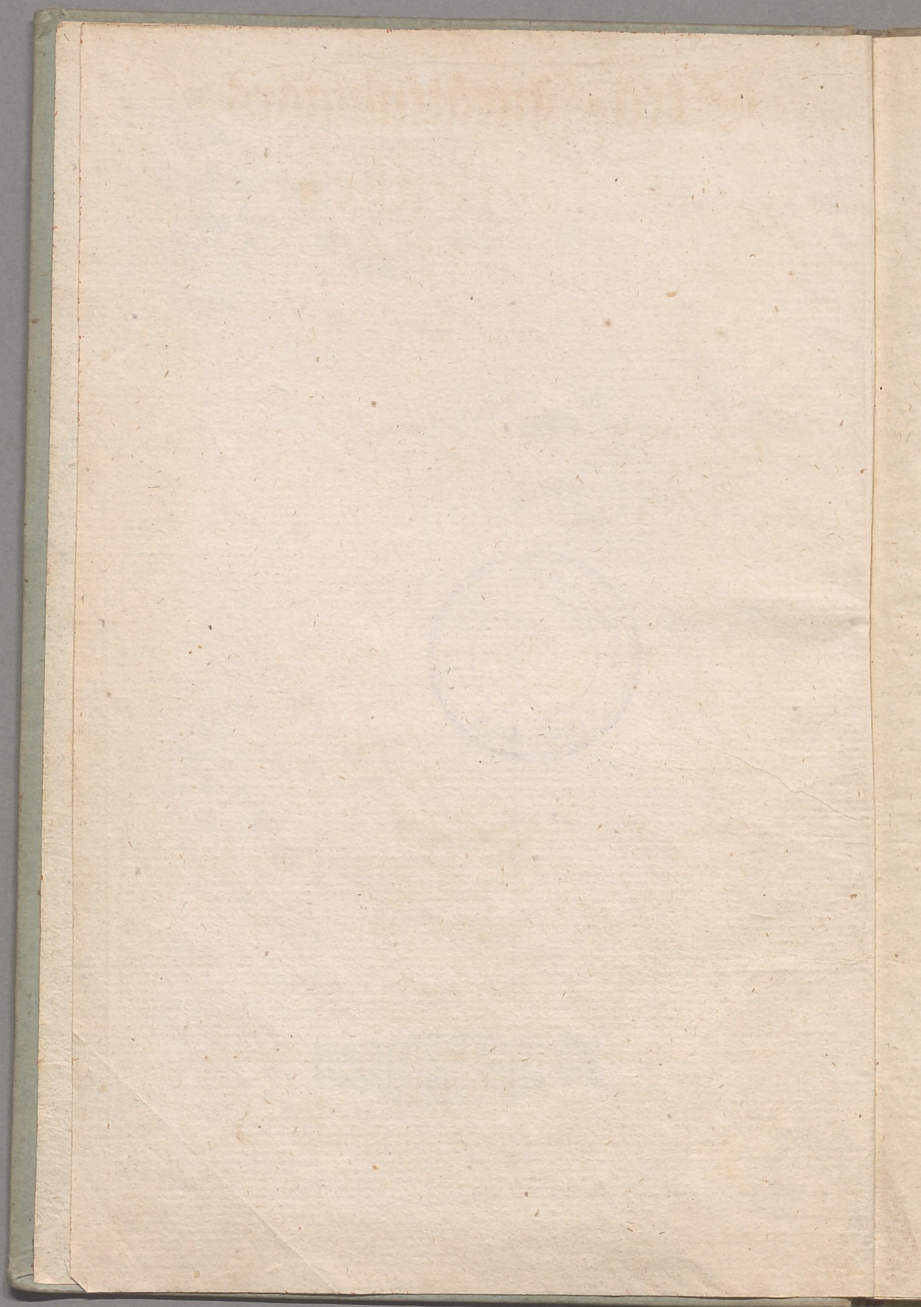
1795

Kungl. biblioteket

0 0000 000070079

Strå-Rättningars
Skadelighet,

Bewist

Utur Theoretiske

och

Erfarenhets-grunder

af

AND. GAMBORG.

Öfversatt från Danskan.

U P S Å L A,

Tryckt hos JOH. FR. EDMAN, Kongl. Acad. Doktr.

1795.

Erst-Druck

Stadts

1781

der

1781

Verordnungs-Gründe

1781

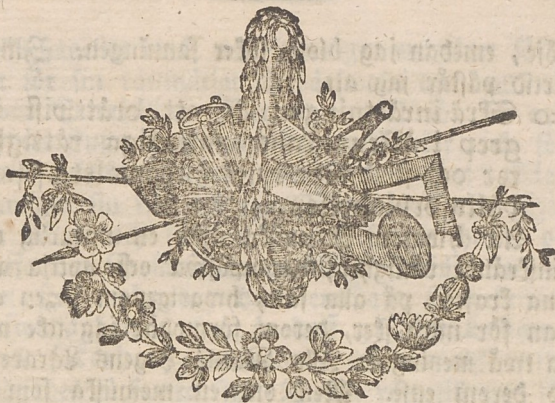
AND. GAMBORG.

Druckort: Hamburg.

1781

1781

1781

Jagen som älskar fred, roslighet, borgelig ord-
ning. och den deraf flytande lycksalighet har
utan harm kunnat se de uppräden, hwilke af
Handwerks-Gesällerne förleden Sommar (1794)
här i Hufwudstaden tillstältes. At undersöka,
huruwida dese af sine Mästare blifwit misshand-
lade, utan att få den snara uprättelse de enligt
Lag kunnat påstå, är Regeringens-sak; men att för-
reslå medel hwarigenom vordningar i framtiden
må förekommas och borgelig sällhet främjas, är
så mycket mer hwarje Medborgares plikt, som
wår wisa Regering, i Förordningen om Tryckfri-
heten just dertill upmanar. Jag har derföre för-
resatt mig att wisa, icke allena huru obilliga
Skrå-inrättningar äro i sin grund, utan ock de
skadelige följder, de för Staten medföra. Om jag
i något mistager mig, emottager jag rättelser, med

nöje, emedan jag blott söker sanningen. Immed-
lertid påstår jag att

1:0 Skrå inrättningen är ett orättwist in-
grepp i Menniskans naturliga rättighe-
ter och stridande emot ändamålet af sam-
hällsförbindelsen.

Att hwarje Menniska äger en naturlig och
oinstränkt rättighet, att upöfwa och nyttja alla
sina krafter, på alla sätt, hwarigenom ingen an-
nan för nära sker, derom förmodar jag icke wa-
ra två meningar: Alla Natur, Lagens Lärare ä-
ro derom ense. Men om en menniska som ej
lefwer i Naturens tillstånd, utan är medlem af
ett borgerligt samhälle, ännu kan gjöra anspråk
på sina naturliga rättigheter, det har af några
blifwit satt i fråga och åskwen nefar. De före-
gifwa: att menniskan, såsom medlem af en Stat
frivilligt afstått sina naturliga rättigheter, och så-
ledes bår tåla deras instränkning. Men denna
sats kan så mycket mindre antagas för god, som
Staten är obefogad att widare instränka men-
skans naturliga rättigheter än som till Statens
bestånd nödigt är, och twärtom är förbunden,
att handhafwa dessa rättigheter. Om Staten
är till för människornas skuld, och icke människor-
na för Statens skuld, så mister hon genom sitt
inträde i Samhället icke sina rättigheter. Hon
njuter fast mera, äminstone borde hon njuta
dem i en högre grad, än om hon wore stadd u-
tom det borgerliga Samsundet. Om Samhälls-
lefnaden skall räknas för en förmån för men-
skan, så bår hon där njuta större säkerhet för sin
person, en mera oinstränkt förmåga, att på hward
rättwist sätt, som hålft af sine krafter gjöra ett
sjelf

sielfbehageligt bruk, och ändteligen en förre säkerhet för sin rättmätigt förwärfwade egendom, än utom Samhället. Det är endast för sin egen fördels skuld, som menniskan inkränker, icke förlorar någon af sine rättigheter. Hon affäger nemligen sin rätt till eget förswar, dels efter Statens bättre och säkrare kan förswara henne och skaffa den förolämpade en billig Satisfaction, än hon sielf mågtade; dels emedan Samfundets hufwudändamål, som är des enskilte Ledamöters säkerhet, förlorades, om menniskan sielf nödgades förswara sig. Denne rätt till eget förswar affår Stats Borgaren, endast dertfore, att Staten åtagit sig hans förswar, hwarwid Stats Borgaren utan twifwel bör winna en större säkerhet. Men att han såsom Stats Borgare ej förlorat rättigheten att förswara sig, synes deraf, att wid de tillfällen då Staten icke är i stånd att skaffa honom säkerhet, — såsom om han på en ensam wäg blir angrepen af Rofsware — hans naturliga Rätt till eget förswar å nyo inträder. Det tyckes onekligen af Statsförbindelsens ändamål böra följa, att hwarje Regering endast är förbunden, och berättigad, att förmena de enskilte medlemmar bruket af deras krafter och förmögenheter, när det förnärmar deras Medborgare och kränker andras lika rättigheter; att skipa rättwisa och handhafwa hwar och en i des naturliga rättighet, är alt hwad man med billighet kan af en Regering åska; ty att wilja befordra alla Stats Borgares lycksalighet, är ett omöjeligt ändamål. Ja, måtte Förstarne, inkränka sig att beskydda sine undersåtare från alt inbördes

förtryck, och låta de enkilte, bäst de kunna, försja för sin lycksalighet; så skulle inbördes oroligheter, upror, och revolutioner icke omtalas! Mätte de hållre, än att kallas Folkets Fäder, (då deras wälde öfwer undersätare är så olift Förel-drars öfwer barn,) estersträfwä den äran, att wara Des Beskyddare, och Rättwisans öwäldige udelare! Hwad tacksamhet skulle de då icke för tjena!

Betrakta wi nu Skrä-inrättningen i affeens de på menniskans naturliga Rättigheter och Statsförbindelsens ändamål, så faller det hwar och en lätt i ögonen, att Skrän äro en lika orättwis som onaturlig Inrättning: de äro ett Monopolium, som förhindrar menniskan i utöfningen af sina naturliga rättigheter. Hon får nu mera icke på hwad löstigt sätt hon förmår, i sin anteres swett förwärfwa sitt brödd. En menniska med hwad talanger och krafter som hålft, med all den färdighet hon må äga får icke deraf gjöra bruk, blott för det hon ej utstått en lång och tung lärotid, icke gjort Måsterstycke och som talesättet tyder, förenat sig med ett ämbere i en Stad m. m. En menniska som lärt flera professioner, måste nu stadna wid en och när den slår felt måste hon lida armod och hunger, utan att så söka sitt brödd i en annan. Man har, Gudi klagat, daglige exempel på dem som straffas för det de idkat en profession, utan att deri hafwa gjort Måsterstycke, ehuru inter annat än deras fattigdom hindrat dem derifrån. Detta inträffar i synnerhet med

Skrä-

Skrå-inrättningen synes ock en uppfinning af egennytta, och ingen annan grund dertill kan upletas. Den är uprunnen i de gamle orolige tider, då Statsförfattningen i de fläste Land war wacklande och swag, då Regeringarne icke ägde någ anseende eller styrka, att öfwer alt utöfwa rättwisa. I dese swaghetstider föddes dese Confederationer, som hade tilltagsenhet nog att af Regeringen afwinga sig stadfästelse på deras ingrep uti sine Medborgares naturlige rättigheter.

Uti en gammal Tysk Förordning har jag wäl låst; att Skrån woro inrättade för att widmagihålla god ordning i Handwerken; och att den allena borde till Mästare antagas, som fört en ostraffelig lefnad och förstår sin konst. Men lika som det à priori är begripeligt, att like Inrättningar falla öfwerheten som har att waka öfwer den nödige ordningen, och tillse att intet straffwärdigt bedrifwes, i Ambeter; så har ock flere tidens och Städens erfarenhet tillräckeligen bewist, att Skrån, i stället för att befordra ordning, twertom åstadkommit mycken oreda. Att Skrå-inrättningar icke heller befordra Handwerkens fullkomlighet, eller hindra sukerier, skall nedanföre bewisas: Här will jag endast hafwa anmärkt, att lika som Skrå-inrättningen är orättwis såsom hinderlig för människan att af des krafter och förwärfwade sticketighet gjöra hwad rättmätigt bruk hon möjeligen kan, så är den ock förolämpande mot Allmänheten, som derigenom twingas, att af wisa enskilda personer köpa sine förnödenheter; deras waror må wara så beskaffade som de kunna.

2:0 Att Skråinrättningen som i sin natur är ett orättvist förtryck, tillika är uphof till inbördes hat och misfunsamhet imellan Statens medlemmar, är lika lätt at inse. Hat och twedragt imellan menniskor upkomma naturligen, när de se sina Medborgare hafwa förwärfwat sig Privilegier och Monopolier till alla öfriges förtryck. Likasom Corporationer, hwad namn de helst må bära, äro Status in Statu, hwilka såsom ägande ett emot det allmännas wäl stridigt Intereße, äfwen altid äro farliga för den allmänna roligheten och säkerheten; så gäller samma regel om Skrån, hwilka på så många ställen wällat upror och oroligheter. När man eftertänker både Mästares och Gesällers råta sammankomster, de tillfällen de äga att ömsom beswika och förolämpa hwarandra, är det söga underligt, att de så ofta ofreda sine öfrige Medborgare. Härtill kommer wiða Professioners egna beskaffenhet, som gör deras Ödkare böjde för upresningar. I Annalen der Braunschweig-Lünebürgischen Churlande upgiswes med mycken sannolikhet ordsaken till Skråddares och andra stillasittande Handwerkares benågenhet till öwåfände kunna sökas i sjelfwa arten af deras arbete, hwari genom ett ständigt sittande uti en o-naturlig och twungen Kroppsställning, med öfra delen framåt lutad, underlifwet för mycket sammantryckes, hwaraf förstoppningar i lefren, mielten och andra inre delar förordsakas. Derifrån härrör deras gulbleka heftiska ansigts färg, deras mörka och förretade urseende, deras ångsliga, mistrogna och melancoliska finnelag. Des

ders

derifrån, dels af deras likformige arbete, som förättas utan någon kroppsrorelse, och hvarvid, sedan de vunnit någon färdighet, inter är att tänka, kommer det, att bland deße Handtvärfare träffas så många Pietister, Swärmare, och Religionswurmare. När nu hwilodagarne infalla, under hwilka de ofta gifwa sig för stark rörelse och njuta starka drycker i öfvermått, upkommer uti hela deras Kropp en häftig gäsning; de blifwa öfvergifne, färdige till öfverdåd; och om under en sådan Ekstase obehageliga omständigheter dem möta, stå de rustade till strids; mindre af onska än af verkelig Kropps-svaghet och en slags sjukdom, hwilken måst yttar sig i höst-månaderne, emedan deras under sommardagarne förderfwade wätskor af färsta frugter och andra ordsaker sättas i större gäsning. Detta inträffar måst med Gesäller, som ej bero af Hustru och Barn; hwaremot dylikt mindre är af Wästare att befara.

3:0 Skrän hindra allmän wälmåga och befordra deremot mycken armod.

Att Skrä-ivättningen såsom hinderlig för menniskor i ett rättmätigt bruk af deras krafter och förwärfwade insikter, måste i hög grad befordra armod och uselhet, synes nästan ej behöfwa något bewis; lika som å en annan sida icke något säkrare medel till alla statens lemmars wälstånd bör kunna upiänkäs, än att tillåta, (hwad som aldrig bordt vara förbudt) hwar och en att med sin slit, sitt arbete, sina krafter och förmögenheter förwärfwa sig underhåll och egendom,

så länge det sker utan någons fördolämpande. All inkräkning ware sig i handel eller arbete, kan i det högsta gagna någre få enskilt på mångdens bekoftnad. Om man, som man bör, med Statens wål förstår, icke någre sås, utan samtelige des enskilt medlemmars bästa; står det i alla afseenden fast, att frihet i näringsfång nödwändigt wis måste befordra allmänt wälstånd. Jag har ännu ingen funnit som funnat wedelägga den sats, att det är hwar och en köparens fördel, att handla där han får det bästa köpet och de bästa waror, och deremot säljarens fördel, att föryttra sine waror där han får dem bäst betalte. Då nu alle menniskor äro antingen köpare eller säljare, och egenteligen (barn undantagne) båda delarne, så är onckligt, att hwar och en måste finna sin fördel wid en allmännelig frihet.

Skrå-inrättningen måste nödwändigt befordra armod, i det den 1:0 ger åt någre få *Mospitalium* på ett wisst arbete men förmenar der emot alla andra att derigenom lossligen förwärfwa sitt uppehälle. Man känner at många yrka motsatsen och säga: om Skrån uphåfdes, bleswe så många Mästare i hwarje profession, att de ej kunde leswa deraf. Hwar och en wille såsom Frimästare, straxt gifta sig, utan att hafwa någor at begynna med; hwadan armod och uselhet bleswe deras lott: nu deremot wägar hwarcken en flicka gerna gifta sig med en Gesäll; eller råta de gifte Gesällerne i arbete med sig de ogifte. Men att denna inwändning ej annat är, än en särgsats

satt på den egennyttige Skrå-anstalten, för att föra folk bakom ljuset är ej svårt att märka. Man kaste allenast ögonen på de handlingar hos oss, i Dannemark, där ej Skrå eller Societeter äga rum, såsom Bok- och Mode-handlare; bland hvilka wist icke äro flere oförmögne, än i de andre: Ordsaken till armod är ingalunda frihet att som Mästare företaga sig, hwad arbete man will och kan, men selande klohet och uträkning wid inrättningen af sin Handling, brist på flit, hushållning och sparsamhet. För öfrigt inträffar allt det samma med dem, som med alla formaliteter äro blefne Skrå-Mästare eller wunnit Burskap på Handel. Ser man ej ofta hos dem Banquerouier? Ingå de sine ägtenskap med mera uträkning och klohet, eller ligger i Mäster-namnet någon säkerhet at de bättre se sig före huru deras hushållning skall bära sig? Erfarenheten må här gifwa utslag. För öfrigt är i denna punct intet skäl, att hämta af tidiga eller illa öfwerlagde ägtenskap, som dageligen ingås inellan personer af alla classer, som ingen wist utkomst äga. Skulle man bjuda till att för unge folks giftermål bestämme andre gränser, än dem deras föräldrar eller anhörigas klohet och försiktighet kunde sätta, torde botemedlen blifwa wärre än det onda, man wille förebygga. För den som är beswiken af sitt eget fört och blod, är ett blott namn af Mästare en slät ursäkt. Skulle man förhindra unge folk, att gifva sig tills de bewiste sig hafwa i händer ett Capital, som i deras omständigheter icke kan samlas; (på samma sätt som de egennyttige Kryddkrämare i Köpenhamn wist

wille förmäna hwar och en att som sin egen ned-
 sätta sig, innan han wiste sig äga ett Capital af
 1000 R:d.) så torde utswäfningar och flerhandla-
 laster blifwa följderna deraf. Och som erfarenhe-
 ten intyggar, att den som före sitt ägtenskap lef-
 wat i oordentlighet, merendels blir en kallfionig
 make, och mindre sorgfälligt wårdar sitt hus och
 familie än den som med rena seder deruti ingår,
 är det äfwen oftast nyttigt för ungt folk, att
 icke hafwa förmycket att börja med. De sättas
 derigenom genast i nödwändighet, att iakttaga en
 strångare hushållning, och att vara flitigare; då
 deremot de som börjat med större tillgångar, för-
 summa sin handtering och snart gå under. Har
 man ej ofta sett och ser man ej dageligen dem,
 som utan något eget Capital begynt handla, haf-
 wa med sparsamhet, flit och omtänka förwärfwat
 stor förmögenhet; då deremot de som intråde sam-
 ma bana med betydelige fonder i händerna slutat
 med Banqueroute? Ingen menstlig Förättning
 kan förekomma likt. Utan klohet och egen om-
 tänke winnes icke en waraktig förkofran; äfwen
 som oförstånd i anläggningar nödwändigt skall be-
 reda armob och undergång. Mången Mästare
 tycker sig åtminstone kunna gjöra sin lefnad så
 glad, som då han war Gesäll, och anser det of-
 ta sin åra förnär att arbeta: deraf kommer att
 man merendels i hwarje Ämbete, finner flere fat-
 tige och illa försedde Mästare. Skulle Mästares
 nas antal i hwart Skrå inskränkas, efterhand,
 att som någon komme af sig, skulle kanske 2 à 3
 Mästare till slut utgjöra hela Skräet. Hwad
 skada sådant skulle tillfynnda staten, lär wäl icke
 be-

behöfwa bewisad. När man äfwen will förmena
 Gesäller, att sjelfwe arbeta såsom Mästare, af
 fruktan att de skola blifwa fattige, förmenar man
 dem just genom detta twång, att arbeta sig ur
 fattigdom. Man hindrar dem, såsom erfarenheten
 wisar, från giftermål, men man dömmar dem til
 en ständig wannagt, då man förmenar dem att
 sjelfwa drifwa den Profession som de lärt, och
 som kunde ge dem deras bröd. Att de på sådant
 sätt twingas att bli tiggare, wisar sig tydeligen
 deraf, att många Handwerks Mästare föda sig
 och sina familjer, utan att hafwa en enda Ge-
 säll. Om wid nu warande inrättning man tilli-
 ka ser gifte Gesäller med lit och omtanke kunna
 försörja sig och ett hushåll; huru skulle sådane i-
 dogga menniskior icke förkofra sig, om de dgde
 frihet att arbeta för egen räkning? Men, säger
 man, wid många Professioner wilja ej de öfrige
 Gesällerna tåla någon gift ibland sig. — Denna
 omständighet alkna, synes mig innebära tillräcke-
 liga skäl att affkaffa Skrän. Är det något wan-
 hederligt, att gifta sig? Gesäller som ej wilja tå-
 la sine gifte medbröder, förskjuta icke Drinkare,
 Wäldswerkare och Horkarlar. Skole wi för så
 löjliga fördomars skuld ur någon clafs af Med-
 borgare förjaga de huslige dygder, hwarpå lif-
 wäl Statens sanna wäl beror. Äro då oordens-
 teliga seder icke ett större ondt i Staten än fat-
 tigdum, och leda de icke sluteligen dertill, utan
 att lemna hog och förmåga att arbeta sig deru-
 tur? Skall en Gesäll som med Paulus anser
 det bättre att gifta sig än brinna, nödgas att med
 hustru och barn swälta? Hwarföre då icke hellre
 för.

förbjuda eller straffa sådana ägtenskap? Smärkföre icke rent ut förklara; Du har lof att utsväfwa så mycket Du will; men gifter Du dig, skall Du för detta brott förgås i uselhet; och ej mera i din anletes swett äta dit bröd?

Som det är Statens fördel, att hafwa många wälmående Borgare; så bör den aldrig lägga hinder i wägen för någon, att winna detta ändamål. Det är wäl osäkert om den som sedan han lärt en Profession, nedläter sig, att sielf idka den, blifwer en förnögen Borgare; sådant beror wäl dels på densammas flit, klofhet och sparsamhet, dels på sådana lyckliga eller olyckliga tillfälligheter, som den klofaste icke är i stånd att bereda eller afvärja. Men det är wisst, att om en Gesäll hindras från att blifwa Mästare, gör man för honom oundjeligt att blifwa en wälmående Borgare.

Fattigdomen skulle liksåledes säkrare förekommas, om det stode hwar menniska fritt att idka flera Professioner: om någon icke funno sin utkomst i ett Handwerk, kunde han ju finna den i ett annat. Många barn sättas ju ofta af föräldrar eller anhörige till en profession, hwartill de hwarfen hafwa lust eller duglighet; deras tid bortgår efter en wanlig stentrian, utan att de lära något till gagn. De måste dock hålla ut dermed, sedan alla andra utvägar till uppehälle nu mera äro stängde. Om inga Skran wore, wille många låta sine barn lära flera Professioner efter deras snille eller hog. En flerfaldig utwekling af deras krafter och fattningssgåfwa skulle frambrin-

ga en större förnåga att med tiden underhålla en familje, utan att befara armod. Detta wore så mycket nödwändigare, som stundom wiße Professioners tillverkningar komma ur moder: såsom Gördelmakares, Knappmakares, Snörmakares, m. fl. i hwilka fall de, som en sådan profession idka, nödwändigt måste råka i fattigdom och mista sin utkomst, om de ej gjort sig sticfelige i någon annan konst. Ty att tvinga folk, att antingen bruka Metallknappar, när de icke sökas, eller snören som man ej större om, är att lägga en stat på Landet. Man må ej inbilla sig, att en sådan frihet skulle befordra susierier, och att en menniska ej skulle kunna fullkomligen lära flere Handwerk. Många Professioner äro så öfvermåttan snart och lätt lärde; att det nästan är löstigt, att derpå spilla en lång lärorid: sådane äro Glasmästare, Bagare med flere. Andre åter äro så nära med hwarannan besläktade, att de sjelfwe ej komma öfverens om Gränserne imellan hwaradera a) och att den som lärt en af dem, allför lätt inhämtar den andra såsom Koppar, Messings, och Bleckslagare, Snickare och Timmermän, Knif, Instrument och Klensmeder. Sådane personer som lärt flere Handwerk woro på Landet ganska nyttige, där ingen gerna kan hafwa sin utkomst wid en enda konst. Jag har
 sielf

a) Man påminne sig härwid den söga uppbyggeliga twist, som för flere år sedan här i Sverige fördes imellan Gulddragare och Snörmakare, om rättighet att wäfwa Galoner: hwad på denna långwariga rättegång å ena och andra sidan påkostades, skulle wäl taas igen på den delen af Allmänheten, som förbrukade tillwärfningarne. Öfversätt.

sjelf kände en sådan, som war Konstswarfware, Klensmed, Ur- och Knappmakare, hwilken med ett godt hufwud och slit lårt altsammans, utan att i sin ungdom hafwa stått i ordentelig lära, men i desz ställe tjänt i krigsståndet. Låt wara att han ej warit en stor Mästare i någordera af dese ämnen; så är ostridigt, att han war en nyttig man i sin landsort; där hans minne ännu långt efter hans dödd är kärt och aftadt.

Om man ihogkommer mängden af fattiga Studerande, skall man lätteligen öfvertyga sig att det wore ganska nyttigt, om dese genom en i yngre åren lärd profession, förwisfat sig om en tillflykt mot det armod, som oftast är studiers lott. Jag känner wäl här många, som ädelmodigt understödjia sådane medellösa Studerande, men wore det ej bättre, att förekomma än att underhjelpa armodet; det bröb man sjelf förtjenar är dock önskeligare, än det som räckes af medlidandets händer. Utan att mycket försumma kunde mången Student genom ett nått bi-handtwerk låtta sitt underhåll; de skulle derigenom bättre lära den practiske Oeconomien och blifwa för allmänna lefnaden långt brukbarare än sådane Lärde, som utom sin Bok ingen ting känna. Att så många Handwerksmän sätta sine Barn till Boken, derwid är ingen ting att påminna; om ej det, att de ofta mycket slått söra för deras sanna wäl, om de ej äga nog förmåga att underhålla dem tills de komma i syster. Om sådane tillika lårt sin fädernes- eller annan tjenlig profession (som lärt sig gjöra) kunde de deras i

la fall hafwa mycken hjelp. Hvem wore nog obillig, att håri finna något wanhederligt?

Men ej nog, att Skrå-Inrättningen betraktad såsom ett monopolium, för fattigdom blott ställer alla dem, som förmenas att så frött nyttja deras krafter och stickelighet som naturlig rätt och billighet det åskar, befordrar den derutöver armod bland sjelfwa Skrå-Mästarena. Den driftige och stickelige Mästaren kunde naturligtvis arbeta för bättre löp än den försummelige eller mindre dugelige, och följaktligen genom flere kunder snarare komma i välfstånd; nu vågar han deremot icke vara billigare på sitt arbete, af fruktan att af sine Medbröder hatas och utskickas för Brödtjyf b). Då han nu icke vågar nedfärta sitt arbete till så billigt pris, som han kunde, ankommer på ett lyckskott om han mera såles än en annan. Så förvänder Skrå-Inrättningen Naturens ordning: den säger, det den slitige och omtänksamme skall hafwa föreråde för den late och odugelige; och de sista är det som Skrå-Inrättningen egentligen gynnarn. Men frågar någon, huru skall den gamle Mästaren, som nu mera ej förmår arbeta, förwärtwa sitt och de sinas underhåll. Om intet Skrå wore, skulle han inga Gesäller få, som med deras arbete förtjente honom sitt bröd. Huru skulle en

B Handis

b) Jag wet en Stad i Sverige, där Slaktare. Imbetet instämde en deras Medbröder, för det han sålt Kött under Taxan, med påstående att brottet måtte lika anses som att hafwa sålt öfwer den samma. Så immoraliske är ro Skrå-principerne! Öfversäct.

Handwerkarens Anka med små barn lefwa, när hwar utlård gäse genast tages hem att arbeta för sina egna föräldrar? Att ålderdom, sjuklighet och död i hvarje hus kunna förordfaka många misöden, och att det icke är i menniskors förmåga att afböja sådana olycksstilsfällen, det lärer oss en dagelig erfarenhet. Men att gamle Mästare icke skulle få Lärögäfar eller Arbetare för det, att intet Skrä wore är orimligt. Hwar så de handteringar som ej äro under Skrä-Författningar sine arbetare. De skola icke saknas i tillräckelig mängd för den som behöfwer dem; ibland fattige barn dem nöden drifwer att söka undervisning och föda; sådana tryta aldrig och dese skola ej sträcka sine påckande anspråk så högt, som wåre sturste Gesäller.

Jag har sjelf hört en Skomakare med gråtande tårar säga, det han ej med wisshet kunde till en bestämd tid löfwa mera arbete färdigt, än det han med egna händer kunde tillverka, så wida det icke stod i hans magt att hindra sina Gesäller, att hålla frimåndag flere dagar å rad om de behagade. Det tyckes wara tungt, att så blottställas af den man lönar. Wore icke Skran, kunde Mästare antaga och affeda sina arbetare efter sitt eget behag, eller som de å ömse sidor kunde förena sig. Förmodeligen wore intet säkrare sätt att förekomma Gesällers otidighet, och wänja dem till nyckterhet och ordentlighet, än att affkaffa deras Lådor, tillstånga deras Herbergen och Krogar, som blott reta dem till utswäfsningar. Om ock Skrä-Ördningarne för-
föls

föllo, följde ju ej deraf att icke gåskar Skulle stå i lära, och arbeta någre år för sin Lärromästares räkning, efter som en profession fordrade längre öfning, för att vinna nödig färdighet, eller lärlingars trångmål, eller föräldrars bering med Mästaren, då ej lärepennningar erlades, kunde bestämmas. Föräldrar Skulle dersföre att inga Skränt funnos icke taga sine barn för tidigt ur läran, innan ändamålet med läran woro wunnit. Om det, såsom i alla fall inträffar, Skulle blifwa för gamle Mästare och Enkor swårt at uppehålla sig, wore det ju för dem en betydlig förmån, att deras barn icke heller woro twungne af Skrå-Ördningarne, utan hade frihet att arbeta alt hwad de kunde, och derigenom kommo i stånd att långt bättre understödja dem, än om de såsom Gesäller woro skyldige att stå i andre Mästares tjenst; hwilket å båda sidor woro långt naturligare och nyttigare, än att till sin utkomst bero af främmandes arbete. Af wäl upfödde barn bör man wäl wänta den ömaste omwårdnad em föräldrar. Om Skrå-Författningarnes uphållswande endast bidrogo att innom denna krets, fastare knyta föreningsbandet imellan föräldrar och barn, wore redn i den delen en betydlig sak wunnen. Föräldrar Skulle då än sorgfälligare besitta sig om sina barns upfostran och underwisning, när de woro säkre att hieselwa deraf förda frukten på Ålderdomen. Ibland Bönder finner man huru ogerna de skilja sig från sina barn, hwilka endast hopp om större fördelar förmår att öfwergefwä sin fäderne boning. Hwarföre Skulle icke det samma äga rum ibland Handwerks classen. Huslig

fällhet och wälmåga skulle befordras, om föräldrars och barns fördelar närmare förenades. Om denne fällhet är den enda säkra, om hwar och en, hwilken lika med Spelmån måt samst hemma, är att anse för olyckelig, hwad borde icke Staten gjöra för att utbreda och befästa den? Skråinrättningarne deremot gå ut på att skilja föräldrarne från barnen, att draga barnen från föräldrarne till Skråets Krogar, Herbergen och Skänkebud. Ungdomen, som desutom har nog böjelse för lustbarheter borde ej genom särskilte Inrättningar inledas i det förderf de medföra. Dessa Suplag, dessa friviga dagar, och flere onyriga utgifter till Lådan blifwa en källa till framdeles obestånd och wanmagt.

Men det är icke en gång nödigt för hwar Handwårksman att hafwa Gesäller; författaren af Skrifwelsen till den nedsatte Commission öfwer Skrån, säger att i Staden Köpenhamn skola finnas 222 Skråddare, som inga Gesäller hålla, af hwilka hälften skola, efter Auctors utsago, som self synes vara Skråddare, i brist af arbete vara kraslare, men de öfrige skola med deras egna händer arbete söda sig och deras hushåll. Jag känner, och kunde namngifwa flere Handwerkare, som aldrig hållit Gesäller, och dock haft god utkomst och lefwererat så förswarligt arbete, som andra med stora Werkstäder. Det torde wäl synas underligt att en Gesäll icke skulle tillkynda sin Mästare stora förtjenster; så wida samma Gesäll då han nedsätter sig så som Mästare, kan med sitt arbete söda ett hushåll;

håll; men när man på ena sidan besinnar, hvad deras arbetslön, löda eller weckpenningar, husrum m. m. som oaktrat deras försummelse och roligheten utgå, stiga till; och på den andra beränker den gifte Mästarens stödre sit och arbetsamhet, hans omtanke och sparsamhet på tid och penningar, hans hustrus hjälprika hand, hans försiktighet wid credits gifwande, framför den Mästare, som håller flere Gesäller, och derföre söker så mycket arbete; så begripes lätt, att winsten på Gesällers hållande blir måttelig. Många Mästare, när mycket arbete tillstöder, dela det hållre med andre Mästare, än att belasta sig med flere Gesäller, och bers af deras nycker. Anför kunde lika wäl fortsätta deras mäns profession, fast inga Skrän goswos, likasom man ser dem förestå Bodar och drifwa årtillige slags handel. Frihet här i och i allt annat, och Menniskorne skulle känna sig lyckeliga i Samhället!

Skrå-inrättningen är således icke så fördelaktig för dem som idka wiße professioner, som en ouplyst egennyttia sig föreställer. Som den ger anledning till Sammankomster, tidspillan och onyttige utgifter, är den twärtom ett werkeligt hinder uti Handwerkares egit wälstånd, och werkar emot det ändamål man föreger sig att wilja befordra.

Men om Skrå-inrättningen just undergräfwet deras wäl, till hwars förmån den likwäl är upsunnen, kan man wäl twifla eller undra på, att den 3:0 är högst skadelig för hela Allmänheten som icke hörer under Skräet. Den
 ska

Skadar det allmänna i det den förordsfakar
 a) mindre önnig tillgång på arbete än en
 fri concurrence skulle tillwägabringa, hwaraf föl-
 jer arbetets större dyrhet

Om hwar och en singe arbeta hwad han
 kunde, huru mycket tillwerkning skulle då icke till-
 wägabringas, som nu försummas; huru mycken
 tid, som nu förspilles blefwe ej derigenom wun-
 nen, och huru mycket bättre köp skulle man icke
 då få? Det är orimligt att påstå det wara
 skadeligt för Staten om alle dess enskulte medlems
 mar frambrage och arbetade alt hwad som i de-
 ras förmåga stode. Samhället hade då ingen
 brist på något af sine förnödenheter, och hwart
 och ett slag blefwe då betalt efter sitt rått och
 sanna wärde, i mån af den flit, den tid, den konst
 som dess tillwerkning fordrade. Det som mycket
 söktes och dyrare betaltes skulle då i större öf-
 werflöd wara att tillgå; det åter som wore min-
 dre begärligt skulle icke i större myckenhet, än som
 swarade mot åtgången, tillwerkas. Hwar liten
 eller större wägenhet skulle lätteligen afhjelpa sig
 sig sjelf. Att med Skrå-Författningar wilja be-
 stämna hwilka eller huru många skola tillverka
 wiså arbeten, är att twinga allmänheten att kö-
 pa dyrare än tingens godhet och naturliga wärde
 medgifwer; att oföråttta Landtmannen, som nöds-
 gas att taga sine förnödenheter från Städerne.
 Hade ej Städerne desse onaturlige Skrå-anstalter,
 skulle icke flere nöddige Handwerk, såsom nu Ker,
 Landsbygden till stor men där saknas. Daktat Landt-
 mannens trägna arbete, har han dock wiså tider
 på

på året ledighet nog, som med nytta skulle användas på någon handelslögd. Ej nog att i den mindre massa af arbete, som genom sjelfwa Skrå-Ordningen tillkommer, ligger en handgripelig ord- sak till tillverkningarnes dyrhet, igenfinnes i des- sa Inrättningar en ny anledning till warornes stegring, genom de kostnader hwarutinnan de och gamla skadeliga bruk indraga både Gesäller och Mästare: utgifter som stadna på arbetet och all- mänheten som det förbrukar. Hwem falla Gesällers Söndags gillen, deras Herberge, deras Lädeavgifter, deras receptioner af nya kamerater och deras frimåndagar (som beklageligen ofta äro flere i weckan) till last? Hwem utom de sjelf- wa, lider af deras påstådde rätt, att med 3 a 4 högst fem arbetsdagars förtjänst tillbringa de öf- riga dagar i weckan i sup:calas? Hwem ersätter en Mästare de ofta orroliga omkostnader han wid sitt så kallade Mästerstyckes förfärdigande, till Ambeters Casa, till Skådomästares förplågning och under flere titlar måste erlægga? På hwem stadna till slut den tidspillan, som den skadeliga jagten efter Bönhasar och tåta Sammankomster för Ambeters förmente bästa, förordsaka; på hwem de årlige och extra ordinaire omkostnader, som till Ambetslådan, till äreskänker för wise Beskyddares ynnest, till Skänkebud förefalla? Allt, allt måste igentagas på tillverkningarne och således drabba Allmänheten, som dem måste kö- pa utan att ändå det kan förekommas, att män- ge Mästare albrig mågta arbeta sig ur det obe- stånd denne grads antagande dem förordsakar. Allt ett bättre pris bör wara på de tillverkning-
 gar,

gar, som ej lyda under Skrå, är i sjelfwa sakens natur klart att finna, och erfarenheten bevisar det ock, med wåre Mode handlare c). Hvad är wäl lättare än wåre Fruntimers hufwudbonad! Många Damer kunna utan twifwel tillverka deras hufwud- och andre prydnader lika så goda som Mode-handlaren dem lefwerera; men de köpa dem tilfälligt hos honom, efter de, som de ej utan skäl torde påstå, icke sjelfwe woro i stånd, att tillverka dem till bättre köp, och således blott skulle förspilla sitt arbete, som innom hus nyttigare kunde användas. Man har icke anledning att twifla, det ju saken afwen bör så förhålla sig, då man estertänker, att Mode-handlare införskrifwa eller inköpa sine materialier i stora qwantiteter, hwarwid mycken winst bör wara, då däremot Damerne måste hos dem eller Kråmaren köpa sitt tillfång så dyrt, att winsten på arbetslönen går förlorad. Mode-handlaren kan desutom ända till sista rimsan nyttja sine materialier, då Damerne icke kunna köpa så nått up, att icke något förspilles eller till öfverlopps användes på en hufwudbonad, eller annat. Mode-handlare hafwa ännu en fördel; den att få mycket arbete gjort utan betalning, hålft unga flickor, för att så låra granlätters förfärdigande, arbeta för intet, ja, kanske ofta betala för undervisning. Jag frågar om ej både köpare och såla

c) Läsaren ihogkomme att detta angår Dannemarks Hufwudstad. Det ankommer på wåra Fruntimers erfarenhet att afgjöra om det Auctor här widare anför om förhållander i Köpenhamn, i mer eller mindre mån afwen kan lämpas till Stockholm. Öfversätt.

säljare härwid å både sidor finna sin räkning, och om det ej wore till önsandes, att förhållandet wore i flere professioner enahanda, hwilket utom Skrå-Ordningarne wore att hoppas. När man tillika ihogkommer, huru många Feunrimmer af medelståndet förtjena sin söda genom dylikt arbete, dels för egen, dels för Mode-handlars räkning, måtte wäl ingen som will sine medmänniskors wäl tillstörka Mode-tillwerkningars sättande under Skrå.

Men någon torde säga: På det ej Allmänheten må hafwa ordsal att klaga öfwer dyrt köp, på de förste lifwets förnödenheter, sättes af Magistraten Taxor på wise artiklar, såsom Kött, Bröd, dricka, m. m. på det wederbörande icke må derpå ofskäligen winna, utöfwer deras måttelige utkomst. Det har wäl icke kunnat utänkas en onaturligare utwäg till förekommande af dyrt tid och ofskälig stegring, än att fastställa en Taxa hwarföre waror skulle säljas. I naturen af saken ligger en uppenbar omdjelighet, att den ena skulle kunna sälja sine waror till samma pris, som den andre. Warornes naturlige beskaffenhet säljarens mer eller mindre lyckeliga inköp, den större eller mindre tid eller slit som på arbetet användes, m. m. förändra häruti omständigheterna på otaliga sätt. Den förmodnare, som i rättan tid, eller när ett lyckeligt tillfälle sig erbjuder, kan gjöra sitt Inköp, kan ock naturligt wis med större utkomst sälja till ringare pris, än den som icke altid är stadd wid penningar; den raske och hurtigare ar-

betare, som på sin tillverkning använder mindre tid kan lemna ett billigare pris, än den som nedligger mera tid eller omsorg på sin. En sämre vara, bör ej betalas lika högt med en af bättre qualité. Hvilken menstlig kloshet är i stånd att utfinna en billig och proportionerad Taxa på saker, hwilkas förhållanden så oändeligen variera? Låt de förmögne Bagare, Bryggare och Slaktare, som stadde wid penningar kunna inköpa det bästa Hwete, det bästa Malt, de fetaste Slaktoppar, som lefwerera de bästa waror, låt dem om de behaga taga mera för deras bättre gods, och låt de mindre förmögne så sälja sine sämre waror till lägre pris: deras inköp kostar dem mindre de böra nöjas med en mindre winst. Både den rike och den fattige woro bäst belätne, att så sälja sine waror efter egen uträkning och inköps pris. Den ena sinne då sine afskämare af förnämt eller rikt folk, den andre skulle icke bland den lägre classen sakna köpare för sine sämre, men i priset lägre waror. Att sätta Taxa för Slaktare är lika så orimligt, som att föreskrifwa en köpman, huru dyrt han borde sälja, hwad vara som hälst. Imedlertid är Taxan ett slags förtwistadt medel, som man tillgripit för att hindra Skråmonopoliernes allför ödeläggande verkningar för allmänheten. Men denna utwäg är långt mera skadelig än nyttig: Taxan är ett blåndwerk: I stället för att skaffa Allmänheten goda waror för billigt pris, blir den blott en anledning för Landmannen, att upsätta prisen på Kreaturen. Har man icke för många år sedan hört folk klaga, att när man hos Slaktare bes

går

gärte Rødt de gifwit till swars att intet fans, eller ock lefwererat så slåt wara, at man föga der med warit berjent. Det är ock ganska begripligt, att den Slagtare, som städse har seta och goda Dyar icke kan utan sin förlust hålla pris med dem, som icke äga tillfälle att förse sig med de bättre kreatur. Detta enda exempel kan gjöra tillfyllest att wisa, huruledes Tapor hwarcken skaffa goda waror eller godt köp, utan blott äro ett bländwärf, hwarmed Egennyttan förwillar oss (Kunnigheten d).

Men icke nog, att Skrå-Författningen lägger hinder i vägen för allmänt wälfstånd, dymedest, att den hindrar den större tillwerkning, som annars skulle frambringas genom en fri concurrence, och således förordskar arbetets dyrhet, blifwa b) slätta och illa arbetade waror eller fustrier en följd deraf.

Hade wi inga Skrå, skulle de större, widlyftigare och mera sammansatte Handwärf, här, såsom i England inrättas på Fabriks fot; hwar af nödwändigt skulle följa att både arbetslönerne blefwe till Mästarens eller Entreprenurens förman lindrigare, och att de tillwärfade waror med en större fullkomlighet i arbetet, lifasullt kunde säljas till bättre pris. Hwar arbetare hade så litet att lära, att arbetslönen icke kunde blifwa dryg, eller högre beräknas än wanlig dagslega, utom

d) I Fredericia en ny stad i Holstein finnes intet Skrå af Slagtare, utan Judarne hafwa där tagit sig före att förse Staden med Rødt. I hela landet finnes ock den waran ingenstädes af så god qualité och till så godt köp.

tom det att både små gäffar och flickor kunde i många delar nyttjas. På sådant sätt har i England hos en Bokbindare, hvar arbetare för sig en ganska obetydelig del af Professionen att förvärta. En wiker ihop arken, en annan häftar dem, en tredje bultar dem, en fjerde beskär, en femte förgyller o, s. w. Hvar arbetare kan lära sin obetydeliga Konst på en wecka, ja en dag, och när han är ut och är in dermed syfsetsattes, winner han deri en otrolig färdighet, framsför den som skall på sätt hos oss sker, lära allt hwad till Professionen hörer; hwarigenom mycken tidsspilkan fårordslakas, så att en Bok ej så snart kan blifwa färdig. Här af begriper man lätt, hwad jag i förbigående will hafwa anmärkt, hwarför ingen kan med någon fördel resa till England för att winna fullkomlighet i sin Profession, så wida Mästare där alsintet skjuta om Gefäller, som wilja gjöra all ting; emedan dese gjöra hwar en del af arbetet så mycket jämnre och långsamare, som de sakna den färdighet och öfswade handlag, dem en arbetare, som blott besattar sig med ett och samma, genom långlig öfning winner. Många har jag hört ur det stål förswara Stråfrättningen, att Allmänheten derigenom winner säkerhet för fusterier eller slätt arbete, och att derigenom erhålles den fördel, att Handwerks Gefäller kunna resa för att winna fullkomlighet i deras Konst, än annars skedde. Men intet kan wara mera ogrundat än ett slikt föregifwande; ty Allmänheten måste lika så wäl i afseende på Handwerksvaror, som i allt annat se up med ögonen eller pungen.

Lika så wäl som en legetime promotus kan wara en stympare, kan den som med alla formaliteter blifwit Mästare, wara ofunnig eller bedräglig; deremot har Publiken ingen annan säkerhet än uti Erfarenheten. När jag hos en Skomakare får ett par Skor som ej hålla mer än en månad, försökes en annan till des jag trädfar en, hwars arbete håller dubbeitt så länge; detta förhåller sig lika, om Skrä åro till eller ej. Man betror sig endast till den, som man af egen och andras Erfarenhet känner för dugtig och redlig. Om fri concurrence ägde rum, skulle hwar och en, som wille winna en säker utkomst, söka att förskaffa sig namn för ärligt och pålitligt arbete. Om mången Krämare; mera af eget Intresse än af dygd, ärligt betjenar sine Köpare, skall detta med större fog inträffa med Handwerkskare, hwilka då de en gång kommit i slätt rop för odugligt arbete, förlora sin hela förtjenst. Mera än alla konstiga anstalter och Mästerstyckens högtideliga förfärdigande (hwarwid efter flere Mästares eget erkännande det mera är fråga om tracteringens än arbetets godhet) skall dersöre en öpen lemnad concurrence nödga folk att göra godt arbete.

Lika som Skrä-Inrättningen har sitt uphof från egennyttan, så underhåller den äfwen samma låga tankesätt hos wederbörande; i följie hwaraf Mästarena icke lära Gesällerne det wigtigaste i Konsterne; warandes en tämlig allmän Klagan wid wisa professioner, att Mästarena fördölja för Gesällerne, att taga mått och skära till o. s. w. De
Mä-

Mästare som sjelfwa med egen och andras skada hafwa måst lära wiså handgrep, wilja ej gjöra det lättare för tillkommande Mästare. Är det icke ett sufferi, när en Mästare icke först lär att med hushållning skåra till? Men när en Skräddare till en Klädning fordrar mer än annan, är det icke alltid för att gjöra sig sjelf nytta deraf, utan för det han ej lärt att med yttersta hushållning skåra till. När en sådan odswad Mästare spillar materialierne, är det Allmänhetens och hans egen skada, efter han lätt kan mista sine kunder. Wore ej Skrän, så sökte han nog lära sin konst till gagn. Det påstås wäl att utom dem ingen Gefäll skulle resa för att perfectionera sin konst. — Jag tror dermed har ingen fara. Att förtiga det de fläste professioner litet eller intet winna i fullkomlighet på dese Pelegrimsfärder, och att med de mästa Handtwerk det förhåller sig såsom med foglars bon, att de nu icke bättre byggas, än för hundrade år sedan; hwarfdrutan den tid och kostnad, som på resor användes, måste af Allmänheten igenom dyrare arbeten återtagas: twiflar jag ändå icke, att om Skrän bleswo affskafade hos oss hwar och en som dermed kunde winna insikt i en sådan upkomst, hwaraf hans bättre upkomst kunde blifwa en följd ju lika fullt reste, så ofta han dermed kunde lära något, som ej hemma kunde inhämtas. Men just enahanda Skrä-Inrätningar lära hindra honom att i främmande land, lättare än hemma, åtkomma konsternas hemlighet. Har han någon säker utsikt ate utomlands winna nya kundskaper lär han ej underlåta at resa. I annat fall behöfwes det ej.

Utan Skrän skulle Handtwerken af en annan grund stiga i fullkomlighet. Hwar och en som ägde snille godt hufvud och flitlighet skulle då winlägga sig om nya uppfinningar eller förbättringar, hwarwid någon fördel wore att winna. Han skulle använda sin tankekräft på nya försök wid lediga stunder. Sådant försummas nu af Skrä: Mästare antingen af wanmagt, eller emedan de, utan att gå utur de gamla spåren, maktligt kunna lefwa. När man wore obehindrad att drifwa mer än en profession, skulle kanske nya uppfinningar kunna ske; hålft den ena Konstens Mechanik går, så att säga in uti, och kan användas wid en annan. Just för det den ena Konsten är beslägtad med den andra, kunna de af hwarandra perfectioneras.

Jag tror nu wara bewist, att Skrän äro en orättwis Inrättning i det derigenom Statens medlemmar beragas deras naturliga rättigheter, när dem förmenas, att på redligt sätt förtjena sitt bröd: att de åstadkomma söndring och oenighet Medborgare imellan, och med deras Confederations esprit tillika äro farlige för det offentliga lugnet; att de verka emot en allmän wälmåga, ja, befördrå fattigdom, så wida människorne derigenom hindras att med arbete förtjena så mycket de kunna och wilja; och sluteligen förordsaka dem som höra till Skrän mycken penninge och tidspillan, förmedelst onyttige pelegrimsfärder eller wandringar, sammankomster och drickeslag, hwarigenom förlust uppkommer, mindre tillgång, dyrare pris och slättare beskaffenhet på waror. Det torde nu utan

tan svårighet medgifwas, att Skräns uphåswande skulle lända så wäl Allmänheten, som äfwen hwarje dugelig och flitig Handwerksman till icke ringa fördel. Men som jag märkt, att många Handwerks Mästare hysa fruktan och bekymmer för deras utkomst, om så skulle hända; må jag ännu tillägga någre ord, för att betaga dem denna osgrundade farhoga. Ehwad anspråk å ena sidan, samtelige Medborgare i en stat kunde äga, på afseffande af en så bewisligen skadelig författning, som den om Skrän; så wore det å den andra obilligt, om någon enskilt famille eller Person derigenom skulle råka i armod. Daktat tingens håfd ej bdr äga rum på skadelige Inrättningar, wore det dock alltid beklageligt, om en Man, som för att blifwa Mästare har måst genomwandra en lång och mödosam bana, som stått många år i lära som Gåse och Gesäll och derunder måst utstå mycket af förra tidens stränga Mästare, skulle på sin ålderdom lida brist. Men faran är icke så stor, som den föregifwes. De nu warande Mästare hafwa så många fördelar för dem, som efter Skräns uphåswande skulle sätta sig ned, att de söga hafwa att därwid befara; Ty 1:0 äro de redan ägare af sine förra kunder, som ej lära öfwergifwa dem så länge de blifwa förswarligen betjente. Hwem öfwergifwer wäl den han känner för att köpa skändt gods äfwen för bättre pris? Man har såmligen allmänt lärt, att icke blott se på priset utan ock arbeters godhet. Hwem ger ej håldre 5 plåtar för ett par Skor, som hålla 4 månader, än 4 för ett par som endast råcka 2 månader. 2:0 De gamle Mästare, som redan wäl

wäl förstå sin Konst, hafwa mycket företräde för oerfarne, som icke äga Skickelighet, förspilla materialier och förskämma arbetet. Att desse skulle kunna undersälja de gamle, kan icke ens supponeras. Är en profession sådan att den ej kan drifwas utan Gesäller, är så mycket mindre att befara, det Gesäller skulle sätta sig ned, ty hwarifrån skulle de så sine Gesäller? Kunde en Gesäll nedfatta sig och drifwa sin werkstad med Gäs-sar, har ju den gamle Mästaren samma fördel, och det så mycket mera, som han hos Allmänheten bödr stå i större credit än en nybegynnare. Härigenom blefwe icke dersföre alla swärigheter häfne för unga Gesäller, att anlägga egna werkstäder. Utom Konsten fordras ock ett förlag i penningar, som ej så lätt står att fås af slike Personer. Fast Mästersstycket indrogos åter stod ändå många utgifter, för dem som wille sätta eget bo och gista sig.

3:0 Om Skrän indrogos skulle Mästarena äfwen hafwa mycken fördel af att lära ut sin Konst. Huru många menniskor skulle icke wilja taga underwisning i en, ja flere professioner, när de kunde undwika, att stå i en ordentelig lära; utan antingen singo straxt gjöra sig nytta af hwad de lärt, eller wid påkommande tillfällen, i Konsten finna en tillflykt mot armob?

4:0 Men hwad som i synnerhet gör att Mästare icke behöfwa oro sig för det Skrän affskafades, är att hwad den större concurrence af arbeten kunde werka till prisens nedsättande, (som dock ej så snart torde wara att wänta) det skulle de fullkomligen hafwa ersatt i ett lindrigare pris, på alle de waror, som de för sig och

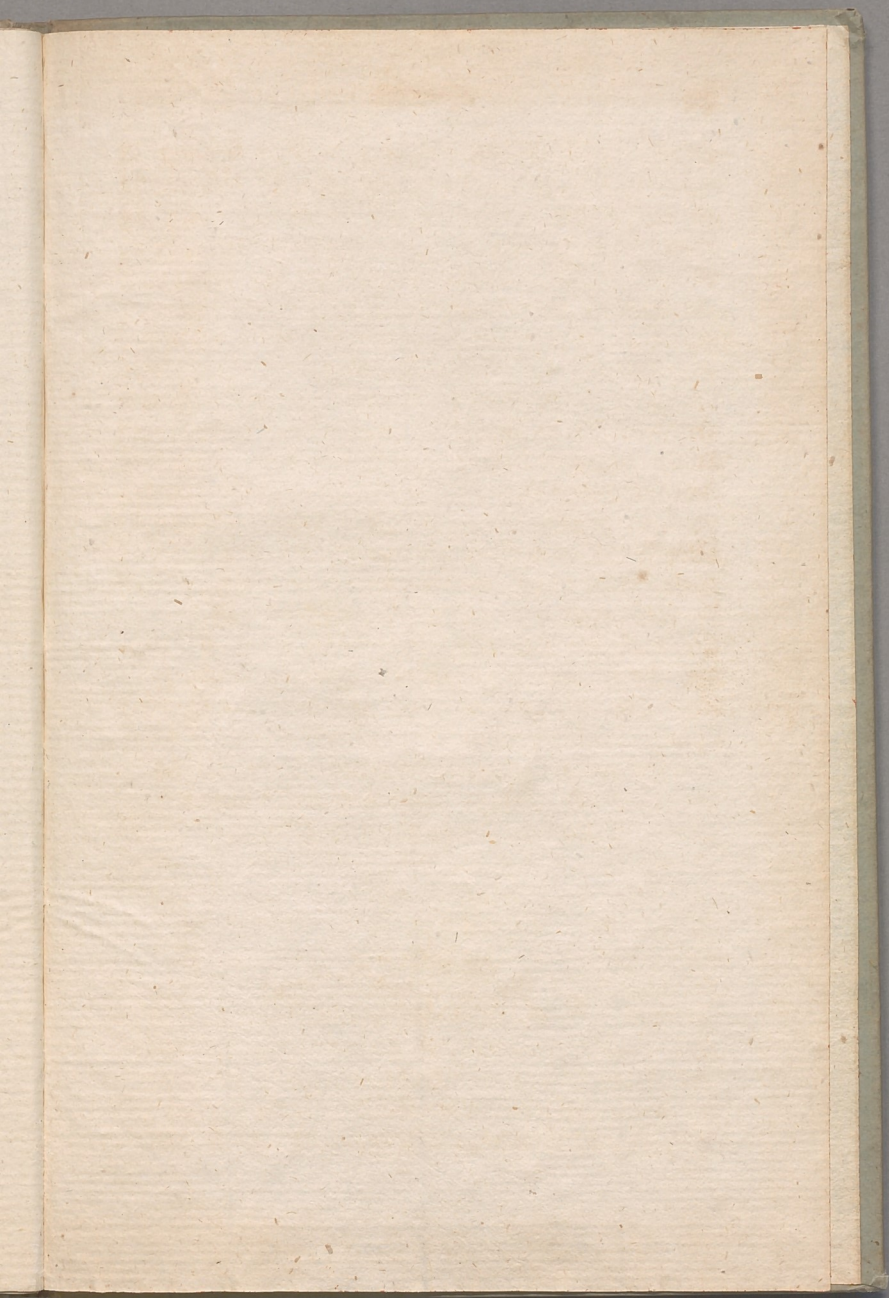
sine familjer behöfde. Ponera att en Skomakare, efter Skräers affkaffande finge 27 Daler för ett par Skor, som förut betalts med 30 men han deremot finge bättre köp på Läder, finge mera Röt, eller Bröd, för en lika summa, än han förut sått, måtte han ej öfwerhufvud skulle finna lika god utkomst? Ja, jag är frestad att tro, att det nästan icke gifwes något Handwerks-Skrå (dets Skrå-Lagar må wara så fördelaktige för Ambetter; det är, så tryckande för Allmänheten, som hälst) hvars medlemmar, icke förlora mer på de andre Skråens rättigheter, än de winna wid sine egne. Detta bestyrkes nogsamnt deraf, att hvarje Skrå-Mästare (om han talar som han tänker,) anser nästan alla andra Skrån, utom sitt egie för öfwerföddigt och skadeligt. Om de kände sin sanktyldige fördel skulle de gerna affstå sitt egie Skrå-monopolium för att bestias från tyngden af de öfrige.

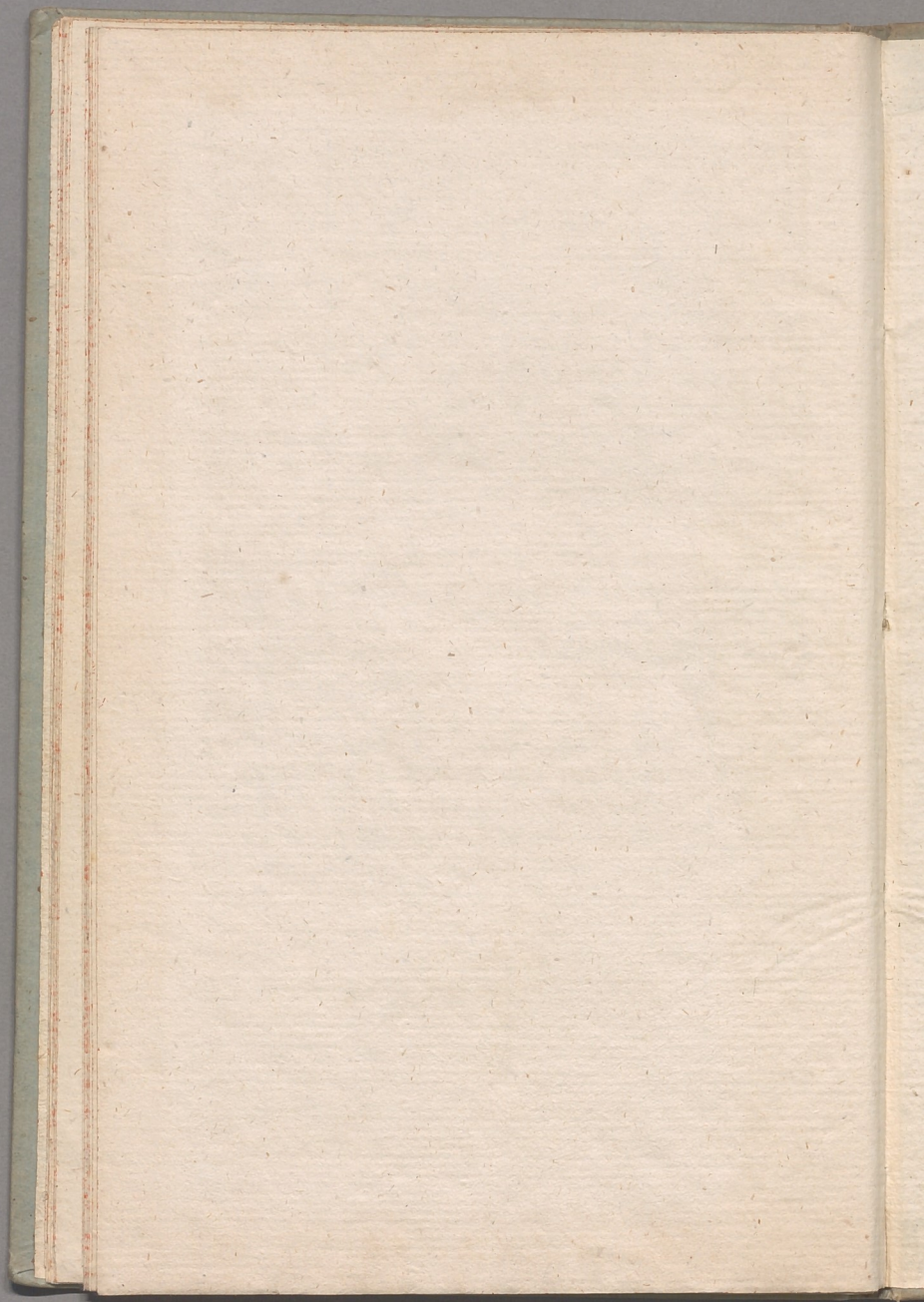
Förmodeligen har det ingen fara för de egenteligen så kallade Handwerks-Mästare, så framt de äro flitige och duglige, att de med Skrå-Privilegiernes affkaffande kunde komma i något lidande. Men deremot medgifwer jag gerna, att ett Ambete, som innehar så réelle och stora privilegier, som Bryggarena i Köpenhamn, ej kunde genom de öfrige Skråns affkaffande blifwa skadeslöse; hälst uti deras handtering ingen egentelig konst eller hemlighet finnes; men då man i allmänhet räknar en Bryggare-gårds privilegium minst wara 8000 R.d. wärdt; wore det ju billigt, att nu warande Bryggare finge en success

ff

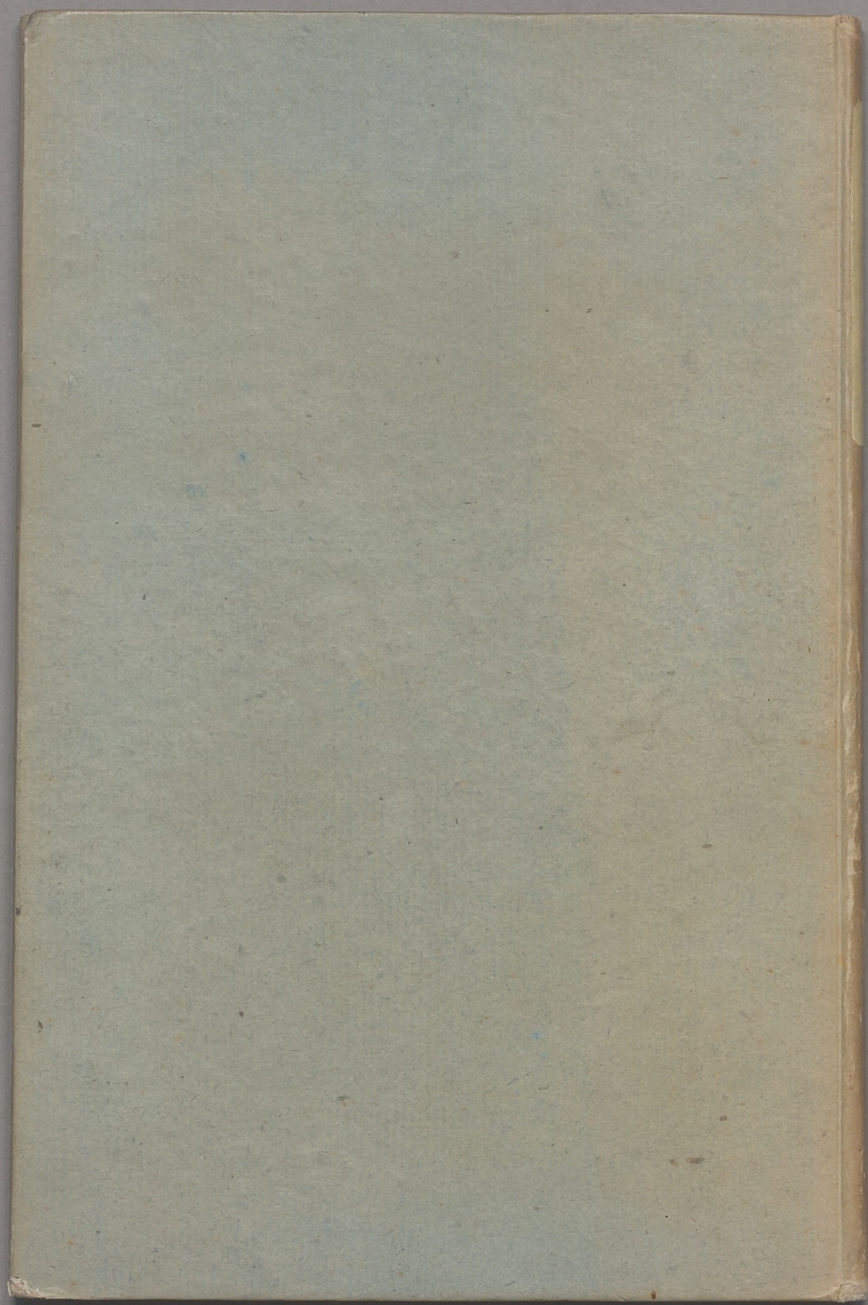
sig ersättning för denna summa, som jag tänker
 äfwen kan låta sig gjöra. Man kunde ju åläg-
 ga hwar och en som utan att äga någon af de
 100 privilegierade Bryggare verk, wille såsom
 Bryggare nedsätta sig, en betydlig afgift till de
 privilegierade. Jag har sjelf hört en Brånwins-
 brännare dska, att mot en ansenlig contribution
 äga frihet, att brygga så mycket Öl och Drieka,
 som han till egie behof consumerade, utan att
 deraf sälja en droppe. Hwad en Brånwins-
 brännare wille betala, skulle likaledes flera
 finna sin räkning att gifwa; och hwad Capital
 skulle ej på sådant sätt samlas? Sant är, att
 om Brånwins-brännare sjelfwe brygde det Drieka
 de kunde nyttja, Bryggarena måste widkännas
 en deremot swarande minskning i afskningen af
 deras verk; men så kunde på detta och flere sätt
 de för sine privilegier winna ersättning, och lika
 fullt sedermera draga nytta af sine wäl inrättade
 verk. Hwad kunde wid lika omständigheter,
 då frågan är om allmän nytta, en wältän-
 kande Man wäl mera begära, än fullt
 skadestånd för hwad han miste?

Arch. H. I. 1. 3. n. 84.

www.books2ebooks.eu